

UVOD

Obitelj se oduvijek nalazila u krizi. Jednostavno, budući da je riječ o privremenoj instituciji, podložnoj promjenjivosti vremena, naravno da će trajno biti u krizi, kao uostalom i sve ljudsko. No, s druge strane, ne smije se zaboraviti kako je obitelj također stvorena od Boga te kako joj Gospodin osigurava pomoć koja joj je potrebna. Prije nekoliko desetljeća, dok su u dobrom dijelu hrvatskog naroda postojale tzv. tradicionalne obitelji, sastavljene od više naraštaja, ni one nisu bile bez vlastitih kriza i poteškoća. Danas su se poteškoće umnožile, a obitelji nemaju onu potporu koju su imale prije nekog vremena. Dodatni je problem suvremene obitelji, a čini mi se i osnovni, što je suvremena obitelj izgubila vlastiti identitet. Više se ne zna što je obitelj te koja je uloga oca, majke, djece itd. Dobar prikaz obitelji u suvremenome hrvatskom društvu pruža jedno istraživanje o obitelji, obiteljskim vrijednostima i odnosima od prije nekoliko godina. Rezultate tog istraživanja navodim po sjećanju: 1) prvi put u povijesti hrvatskog naroda izjednačio se broj novosklopljenih brakova s brojem rastava; 2) unutar prvih pet godina braka rastaje se oko 25 % sklopljenih brakova, tj. svaki četvrti; 3) broj rastava među onima koji zajedno mole i žive sakramente gotovo je zanemariv. To je istraživanje polazište za sljedeće misli koje su uglavnom plod pastoralnog iskustava, odnosno susreta s brojnim obiteljima te se nadam kako bi mogle biti od koristi i obiteljima i pastoralnim djelatnicima u radu s obiteljima.

1. NE UZIMATI OBITELJ ZDRAVO ZA GOTOVO

Dobar dio supružnika čini veliku pogriješku već na početku obiteljskog života. Naime, smatraju kako je s danom vjenčanja sve završilo, tj. kako sad, kad žive zajedno, ne trebaju dalje ulagati u zajedničku vezu. Iskustvo kaže kako se ubrzo, zbog brojnih obveza na poslu i općenito u životu, mijenja pogled supružnika. Više to nije pogled zaljubljenosti i ljubavi, nego ispitivanja. Nekima se „otvaraju oči” pa se pitaju u što su gledali kad su se

ženili ili udavale. U takvim početnim obiteljskim raspravama, previranjima i prigovaranjima gotovo redovito mladi supružnici traže utjehu i pomoć vlastitih roditelja, a ona je također gotovo redovito pogrešna, u smislu savjeta da ne trebaju trpjeti te neka se vrate doma, tako da često brojni mladi supružnici zapnu već na prvoj preprjeci. Supružnici lako i brzo zaborave kako su se darovali jedno drugomu za sav život, u dobru i zlu, u zdravlju i bolesti. Iskustvo kaže kako je, prije petnaestak-dvadeset godina, obiteljska kriza nastupala poslije šest-sedam godina zajedničkog života. Danas se to vrijeme veoma skratilo; danas bračna kriza nastupa već u prvoj ili drugoj godini obiteljskog života. Razlozi su tomu brojni i složeni, a najvažniji je što suvremeni čovjek boluje od teško izlječive bolesti, od bolesti individualizma, kako je naziva suvremeni francuski mislilac Pascal Bruckner. Svatko misli ponajprije na sebe; svatko bi htio maksimum prava, uz minimum odgovornost ili nikakvu odgovornost. U pretjeranoj usmjerenosti na sebe i na vlastite potrebe lako su sukobe dva egoizma, tj. dvoje koji smatraju kako onaj drugi u bračnom zajedništvu treba imati razumijevanja za „moje” potrebe. U startu se ne shvaća kako je poziv na obiteljski život poziv na ljubav, na sebedarje, na služenje.

Ako se pak prebrode početne poteškoće, potom kroz nekoliko sljedećih godina suživota dođe jedno ili dvoje djece, tada se također može javiti obiteljska rutina, monotonije, u smislu da se živi zajedno u obitelji, da se zajedno podižu djeca, ali bez iskrene i duboke uzajamne ljubavi supružnika. Takav život često postane preživljavanje, hod od jednog sukoba do drugog, od jedne svađe do druge. I tako godinama. Naravno da u takvu obiteljskom ozračju psihički i duhovno stradaju sami supružnici, a još više djeca.

Bez obzira koliko su dugo u braku supružnici bi trebali imati na umu temeljnu istinu ženidbe i obiteljskog života, a to je kako je Gospodin Bog ustanovio ženidbu za njihovu sreću i radost. To znači kako bi se muževi trebali neprekidno podsjećati kako je njihova trajna zadaća svoju ženu činiti sretnom te kako je to njihova sveta zadaća kroz sav život. To vrijedi i za žene: njihova je sveta dužnost svoje muževe činiti sretnima kroz sav život. To je, dakako, lakše reći nego učiniti. Bračno zajedništvo trebalo bi supružnike dovesti do zajedništva života, srdaca, duša, do toga da budu jedno tijelo, jedno srce i jedna duša. Jedno tijelo postaju u bračnom sjedinjenju, no puno je teže postići da postanu jedno srce i jedna duša, tj. postignu sklad i jedinstvo u osjećaji-

ma, razmišljanju i djelovanju. To je proces koji traje godinama, desetljećima, ali mora jednom započeti, a započetak će ispravnom komunikacijom. Jedan je od najčešćih prigovora žena muževima da su prestali s njima razgovarati. Bračne se razmirice ne mogu riješiti odlaskom u krevet, kako to sugeriraju jeftine televizijske sapunice. Potreban je iskren razgovor, obavljen u ljubavi i želji da se drugoga razumije i ljubi. Muž i žena stupaju u bračno zajedništvo kako bi jedno drugo sobom obogatili, kako bi se u uzajamnom sebedarju upotpunili, kako bi od dvoje postali jedno. Muž u bračno zajedništvo donosi ono što je vlastito muškarcu: snagu, čvrstinu, razumnost, smisao za cjelinu, rad, poduzetništvo, akciju itd. Žena pak, donoseći sebe, donosi srce, osjećaje, osjetljivost za druge, uočavanje detalja, smisao za ono naizgled malo, ali bitno u životu. Naravno, to ne znači da je tako u svim obiteljima i da tako mora biti. No najčešće muškarac predstavlja i jest glava obitelji, a žena je njezino srce. Iz ove načelne komplementarnosti uglavnom proizlaze uzajamni odnosi i dužnosti muža i žene u obitelji. Muškarac će se brinuti za uzdržavanje, što, dakako, ne isključuje ni ženu. No ponajprije zadaća je muža i oca da se brine, radi, stječe, planira, upravlja i vodi. No ne smije zaboraviti da je ženi, jer joj je u središtu svega srce, ponajviše potrebna ljubav, kako joj je važno da joj muže često kaže da je voli te da djelima pokaže kako mu je najvažnija na svijetu. Konkretno to znači da se muž mora sjetiti obljetnice vjenčanja, rođendana, upoznavanja i drugih važnih događaja u njihovu životu te ih na prikladan način obilježiti. Muškarcu je pak važno poštovanje, priznanje onoga što čini za svoju obitelj. Zato je veoma važno da žena pred djecom, a još više pred drugima, prijateljima i znancima, iskaže svoje poštovanje i divljenje prema mužu. Njemu ne će biti teško žrtvovati se za svoju obitelj ako vidi da to njegova žena cijeni. I jedno i drugo moraju trajno imati na umu sreću onoga drugoga. Svagdanji život pruža obilje prigoda u kojima se, najčešće kroz sitnice, može iskazati ljubav prema životnom partneru. Tada život postaje lijep; tad muž jedva čeka kad će se vratiti svojoj ženi; tada žena jedva čeka kad će ugledati muža.

No, i kad se svjesno i savjesno trude usrećiti jedno drugo, opet će doći kriza, jednostavno jer je svaki čovjek slab. Kad kriza nastupi, treba se sjetiti kako ljubiti znači činiti dobro. Dakle, kad oslabi osjećaj ljubavi prema bračnom drugu, treba nastaviti činiti dobro. Kroz činjenje dobra ljubav će iznova prokrciti put kroz poteškoće te će se posljedično pojaviti i osjećaji. U središtu obiteljskog života, odnosno sebedarja drugomu nalazi se odlu-

ka volje, potaknuta, dakako, osjećajima, ali osjećaji su prolazni dok bi odluka, kao čin volje, trebala trajati do kraja, dok ih smrt ne rastavi.

2. RAČUNATI NA BOŽJU POMOĆ U OBITELJSKOM ŽIVOTU

Brojne kršćanske obitelji zaboravljaju kako su kršćanske, tj. kako su supružnici stupili u kršćansku ženidbu koja je jedan od sedam svetih sakramenata. Reći kako je ženidba jedan od sakramenata znači ustvrditi kako je u ženidbi na nevidljiv i otajstven način upleten i nazočan sam Utemeljitelj obitelji – Gospodin Bog. Budući da On želi obitelj, osigurao joj je i prijeko potrebne milosti, pomoći kako bi mogla izvršiti poslanje koje joj je namijenio. Drugim riječima, po sakramentu ženidbe Bog nudi pomoć supružnicima da izvrše dužnosti koje su vlastite kršćanskim supružnicima; muškarcu nudi pomoć da bude pravi suprug i otac, a ženi da bude supruga i majka. Naravno da sakrament ženidbe ne će djelovati na automatski, magijski način. Po sakramentu Bog nudi svoj blagoslov i svoju pomoć, no potrebno je i suradnja supružnika, potrebno je da otvore srca za one milosti koje im Bog želi darovati po sakramentu ženidbe. Nažalost, većina kršćanskih supružnika o ženidbi kao o sakramentu misli samo na dan vjenčanja i/ili eventualno nekoliko dana uoči vjenčanja. No sakramentalnost ženidbe ne smije se svesti samo na dan vjenčanja i na sam obred. Bog želi da snaga sakramenta ženidbe bude trajno na raspolaganju kršćanskim supružnicima. To konkretno znači da bi kršćanski supružnici ponajprije trebali postati svjesni sakramentalne stvarnosti u koju su stupili i koja im je ponuđena te učiniti sve da se snaga kršćanske ženidbe očituje u njihovu životu. Put za primanje onoga što Bog želi darovati redovito je molitva koja nam otvara nutrinu za Božje darove. Kad je riječ o darovima koji su sadržani u sakramentu ženidbe, oni su brojni i prilagođeni pojedinim supružnicima, njihovu stanju i imanju, njihovu temperamentu i karakteru. No supružnici trebaju u ustrajnoj osobnoj, a još više obiteljskoj, zajedničkoj molitvi nastojati rasplamsati milost sakramenta ženidbe jer je ona već tu. Za kršćanske supružnike obiteljska se molitva ne može i ne smije svesti na slučaj, na kratku molitvu prije objeda. Ona bi trebala biti jedan od stožera njihova obiteljskog života, njihova napora da se svakodnevno posvećuju. Potpomognuti Božjom ljubavlju, koja im dolazi po sakramentu ženidbe, i njihova će se bračna ljubav pročišćivati te će postupno postajati sve više ono

što je pozvana biti: odsjaj božanske ljubavi u vremenu. Iskustvo pokazuje kako obitelj koja svaki dan moli te redovito slavi sakramente puno lakše prođe kroz životne poteškoće. Jako je važno da oba supružnika rastu zajedno na putu vjere i posvećenja. Naime, ako jedno od supružnika raste, a drugo zanemari duhovni i molitveni život, vrlo će brzo nastupiti poteškoće u toj obitelji, jer će supružnik koji ne raste možda doživjeti Gospodina Isusa kao suparnika koji mu otima bračnog druga. Supružnici su u sakramentu ženidbe postali jedno; jedno tijelo i jedan duša. Ako nisu na istome duhovnom putu, koji možemo nazvati i put obiteljske duhovnosti, naravno da će nastati poteškoće, jer je rast u jedinstvu onemogućen.

3. ISPRAVAN ODNOS PREMA DJECI

Djeca su plod roditeljske ljubavi, ali ne samo njihove; oni su ponajprije plod ljubavi nebeskog Oca koji ih po njihovim roditeljima stvara i poziva u život. Mladi roditelji gotovo redovito s prvim djetetom počine pogrješku koja može dovesti do neželjenih posljedica i za život djeteta i za život samih roditelja. Naime, kad dođe prvo dijete, posebno ako su dugo čekali na njega, roditelji se gotovo natječu tko će mu više ljubavi iskazati. Naravno da je dijete, kao i svako drugo živo biće, potrebno ljubavi; ustvari, dijete više živi i raste od ljubavi nego od hrane. Kao plod ljubavi svojih roditelja dijete se hrani ljubavlju kojom se roditelji ljube, a tek potom ljubavlju kojom ga roditelji ljube. Drugim riječima, muškarac, muž i otac, najviše će učiniti za ispravan rast i odgoj svoga djeteta ako pred djetetom iskazuje duboku i nježnu ljubav prema djetetovoj majci, svojoj ženi, s kojom je jedno. Žena pak, u kojoj su se za vrijeme trudnoće dogodile hormonalne promjene kojima je bio cilj razvijanje „majčinskog instinkta”, posve je posvećena i usmjerena na čuvanje i zaštitu darovanog života. Kako prolazi vrijeme (poslije godine, godine i pol), tako bi se ta posvećenost i usmjerenost trebale smanjivati, odnosno majka bi se postupno trebala povlačiti dajući prostor djetetu, a potom i djetetovu odnosu s ocem. Neke majke, nažalost, nastoje ispuniti sav prostor odnosa koji su djetetu potrebni za ispravan rast. Zaborave kako im je dijete darovano te da u konačnici pripada Bogu i sebi. U svojoj posvećenosti i usmjerenosti djetetu ili djeci žena zna zaboraviti na muža koji postaje gotovo suvišan u tom odnosu. I nakon rađanja djeteta žena treba biti svjesna da ponajprije pripada mužu te da zajedno s mužem rađa djecu.

Druga pogriješka koju roditelji često čine jest da u svemu ugađaju vlastitom djetetu ili vlastitoj djeci. Od najmanje dobi dijete je naviklo da mu se ispunjavaju sve želje, da mu se kupi svaka igračka koju poželi ili da dobije, najprije plaćem, a potom, kako raste, raznim oblicima manipulacije, sve drugo što poželi. Kod takve djece, posebno ako su sinovi jedinci ili kćeri jedinice, teško je stvoriti granice, pa se kroz život kod njih mogu očekivati poteškoće. To znači da će ne samo uvijek iznova iskušavati i pomicati različite granice u svom životu (alkohol, droga, nemoral), nego će postati nesposobni izgraditi kvalitetne odnose s drugim osobama, jer će smatrati kako im sve pa i drugi ljudi moraju služiti. Važno je da roditelji s odgojem svoga djeteta počnu veoma rano, praktično odmah poslije rođenja. U početku će paziti na redovitost u hranjenju, spavanju i presvlaci djeteta. Kako dijete bude raslo, tako će ponajprije primjerom vlastitog života upućivati svome djetetu pouku i odgoj, a kako dijete bude postajalo samostalno, tako će ga sve više i više uključivati u obiteljski život, tražeći od djeteta da i samo izvrši ono što bude moglo. Djeca već po naravi imitiraju roditelje pa će rado htjeti, primjerice, pomoći mami oko spremanja kreveta ili stola. U tome ih treba ohrabrivati. Svakako kroz prvih pet-šest godina života događa se, s gledišta razvoja osobnosti, ono najvažnije u životu svake osobe. Roditelji se trebaju potruditi da, kroz to prvo i najvažnije razdoblje u životu djeteta, osiguraju svomu djetetu dostatnu ljubav, povjerenje prema životu i drugim ljudima te da mu pomognu da stekne određenu odgovornost prema svemu što ga okružuje.

Narodna mudrost kaže kako je malo dijete mala briga, a veliko velika. I to je istina. S ulaskom u pubertet doći će do novih problema u odnosu prema djetetu ili djeci. Najdivnije i najizazovnije u svakoj je obitelji što je svako dijete priča za sebe. Naravno da će roditeljima koristiti iskustvo koje su stekli s prvim djetetom, ali svako dijete traži individualiziran pristup. Svakako u tom razdoblju važno je da roditelji, s jedne strane, bdiju nad djetetom i njegovom sigurnošću, a s druge, da mu dopuste dovoljno prostora za pomicanje granica vlastite slobode. Dakle, treba se čuvati prevelike stege i kontrole koja bi gušila i sputavala slobodu i kreativnost koji su u djetetu, a bilo bi još pogubnije ne imati nikakvu kontrolu nad djetetom. S djecom valja puno pričati, steći njihovo povjerenje. Mladić ili djevojka u pubertetu često će iskazati bunt i neposluš, ali roditelj treba shvatiti kako je to dio procesa odrastanja te kako i tada, kao čin roditeljske ljubavi i odgovornosti prema djetetu, treba znati reći „ne”. U jednom se

istraživanju među mladim srednjoškolcima postavilo pitanje: Što zamjerate svojim roditeljima? Iznenadujuće, visok postotak njih odgovorio je da zamjeraju roditeljima što su im sve dopuštali.

Kakve god bile prilike i izazovi u suvremenom društvu, kršćanski roditelji znaju kako i u odnosu prema svojoj djeci nisu sami. Trajno im je na raspolaganju pomoć koju im i u odgoju njihove djece pruža nebeski Otac. To pak znači da i u odgoju djece moraju računati na snagu molitve, jer i najbolji roditelji katkad se nađu nemoćni pred zidom koji pred njih stavi buntovno dijete ili pred zidom raznih poteškoća u kojima se osjećaju mali i nemoćni.

Svaki dobar roditelj učinit će sve što može za svoje dijete, kako bi raslo i sazrijevalo, kako bi završilo školu, fakultet itd. No za kršćanske roditelje to nije i ne smije biti dovoljno. Kršćanski će roditelji uputiti vlastito dijete na put svetosti, odnosno put vršenja volje Božje. To ponajprije znači da će i sami vlastitim životom trajno pokazivati vlastitoj djeci kako je vršenje volje Božje temeljni zakon njihova života. U tome im ne će uzmanjkati ni Božja pomoć.

ZAKLJUČAK

Obitelj je utemeljena u raju te je od Boga zamišljena da bude raj za sve svoje članove. Kako je grijeh izagnao čovjeka iz zemaljskog raja, tj. zajedništva s Bogom, tako je i obitelj koju formira ranjeni čovjek ranjena. Često, nažalost, umjesto da bude prostor radosti, života, ljubavi i sreće, obitelj se pretvara u suprotnost onoga što je pozvana biti. Ranjenost koju svaki čovjek nosi u sebi, kao plod istočnog grijeha, razlog je što ne postoji obitelj bez poteškoća i križeva koje proživljava i nosi. Ponegdje je riječ o križu narušenih odnosa, ponegdje o križu bolesti, nezaposlenosti, siromaštva itd. No mi kršćani vjerujemo kako Gospodin Bog ne prepušta obitelj povijesno-društvenim procesima, nego ju je opskrbio svojim blagoslovom i pomoću da iznova može postati prostor slobode, života i radosti za sve svoje članove. Ranjenost ostaje i poslije krštenja, ali ostaje i Božji blagoslov i Božja pomoć. Iskustvo slabosti pojedinih članova u obiteljskom životu ne mora dovesti do lomova; štoviše, upravo iskustvo slabosti, malenosti čak i grješnosti može postati izvor nove snage u obnovi obiteljskih odnosa, izvor obnove same obitelji; ali samo ako unutar obiteljskog života znamo uvijek iznova zvati i pozivati Onoga koji je utemeljio obitelj i nas pozvao na život u obitelji.